

До спеціалізованої вченої ради ДФ 41.086.074
Національного університету
«Одеська юридична академія»

65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23

ВІДГУК ОПОНЕНТА

доктора юридичних наук, професора **Калаура Івана Романовича**
на дисертацію **Лебедєвої Ганни Володимирівни** на тему
**«Захист прав та інтересів фізичних осіб, порушених унаслідок
використання об'єктів права інтелектуальної власності»**
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»

Докладне вивчення і критичний аналіз тексту поданої на рецензування дисертації, а також наукових праць дисертантки, опублікованих за її темою, дають підстави стверджувати, що нею проведено ґрунтовний науково-правовий аналіз теми дослідження, актуальної в теоретичному і практично-прикладному аспекті, а сформульовані рекомендації, пропозиції та висновки становлять наукову новизну і можуть бути предметом обговорення.

Актуальність дисертаційного дослідження. Захист суб'єктивних прав як один із базових інститутів цивільного законодавства покликаний забезпечити динаміку цивільних відносин у тому форматі, який визначений для них договором та/або законом та синхронізується з моральними засадами суспільства. На усіх етапах кодифікації цивільного законодавства цьому інституту зі сторони законодавця приділялася значна увага, оскільки кожен такий етап, будучи затребуваним розвитком особистих немайнових та майнових відносин, виводив на якісно новий рівень разом із регулятивною складовою і систему захисту суб'єктивних цивільних прав.

Цифрова ера розвитку суспільства обумовлює нові завдання в сфері захисту цивільних прав загалом та прав інтелектуальної власності зокрема. Формування в Україні ефективної системи захисту результатів інтелектуальної власності є необхідною умовою євроінтеграційного процесу

нашої держави. Втім дієвість цієї системи залежить від якісного оновлення змісту її законодавчої складової та готовності задовільнити всі сучасні прояви і потреб захисту прав інтелектуальної власності.

Таку системну ревізію законодавчих положень України планується зробити в рамках рекодифікації Цивільного кодексу України. Безумовно, що передумовою цього нормотворчого процесу є розробка чіткої науково-теоретичної концепції захисту прав та інтересів фізичних осіб, порушених унаслідок використання об'єктів права інтелектуальної власності. Сьогодні у доктрині цивільного права розробка цієї тематики потребує нових досліджень з огляду на нестримний розвиток інформаційних технологій, що вказує на актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження Г. В. Лебедевої.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Наукову та практичну цінність дисертації засвідчує її виконання в межах плану науково-дослідної роботи кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції «Проблеми охорони і захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет в умовах інтеграційного розвитку України» на 2016–2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету 5 «Одеська юридична академія» на 2016–2020 роки «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842)

Вищевикладене обумовлює своєчасність дослідження питання участі закладів у відносинах, що регулюються цивільним законодавством України та його затребуваність сьогоденням.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, їх достовірності та новизни.

Наукові положення, висновки і рекомендації сформульовані дисертанткою з належним ступенем достовірності та обґрунтованості, що вимагається від такого роду досліджень, у своїй переважній більшості мають

переконливий характер. Поставлені авторкою мета і завдання дисертаційного дослідження (с. 5-6) у цілому розкриті.

Дисертанткою було обрано вдалу архітектуру, яка дозволила їй всебічно та послідовно розкрити обрану проблематику. Як і належить ґрунтовній кваліфікаційній науковій праці, дисертаційне дослідження розпочинається зі вступу, містить у собі три розділи, що композиційно складаються з шести підрозділів. Наприкінці роботи сформульовано загальні висновки, а також список використаних джерел (302 найменування, 35 із яких іноземні).

Доречно вказати на переважно критичний підхід авторки до опрацювання джерельної бази, якому властиві глибокий аналіз досліджуваного матеріалу, уживання коректної наукової полеміки з іншими науковцями та високий рівень аргументації власного підходу до формулювання тих чи інших положень, висновків і пропозицій, що свідчить про наукову зрілість дослідниці, її обізнаність з наявними у науці і правозастосовній практиці проблемами та високу загальнонаукову культуру.

Дисертаційне дослідження Г. В. Лебедевої базується на логічно-послідовній, системній і, в цілому, довершеній методологічній основі. Сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, які застосовує дисертантка при підготовці дисертації, дозволили виявити та вирішити комплекс теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із поглибленням наукових знань про механізм захисту прав та інтересів фізичних осіб, порушених унаслідок використання об'єктів права інтелектуальної власності шляхом доктринального аналізу взаємозв'язку інтелектуальної, творчої діяльності з правами та інтересами фізичних осіб, що можуть бути порушені використанням об'єктів права інтелектуальної власності, встановлення взаємозв'язку реалізації прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності з порушенням прав та інтересів фізичних осіб, характеристики цивільно-правового механізму захисту прав та інтересів фізичних осіб, порушених унаслідок використання об'єктів права інтелектуальної власності, з'ясування особливостей механізму захисту

цивільних прав та інтересів фізичних осіб, порушених унаслідок використання новітніх об'єктів права інтелектуальної власності (комп'ютерних програм, бази даних (компіляції даних), доменних імен, вебсайтів), виокремлення ефективних цивільно-правових способів захисту прав та інтересів фізичних осіб, порушених унаслідок використання об'єктів права інтелектуальної власності, що у підсумку дозволило напрацювання рекомендацій щодо усунення недоліків законодавства України у даній сфері.

Загальний аналіз змісту роботи свідчить про те, що дослідження має системний, цілісний, самостійний характер та вирізняється високим науковим рівнем і актуальністю. Повнота змісту дослідження знаходить своє відображення і в тому, що тут наводиться особливо детальний фактичний матеріал, що включає докладні обґрунтування, гіпотези, а результати наукового пошуку описуються в найбільш цілісній з точки зору наукового пізнання формі. Зміст дисертації характеризує оригінальність і неповторність наведених відомостей. Основою в ній є принципово новий матеріал, що включає опис новітніх фактів і закономірностей захисту прав та інтересів фізичних осіб, порушених унаслідок використання об'єктів права інтелектуальної власності, а також узагальнення раніше відомих положень.

Серед наукових праць із тематики захисту прав та інтересів, що виконані в Україні за останні роки, дана робота, по суті, є одним із першим у науці цивільного права комплексним дослідженням теоретичних і практичних аспектів захисту прав та інтересів фізичних осіб, порушених унаслідок використання об'єктів права інтелектуальної власності

Результати дослідження пройшли належну апробацію, оскільки її основні теоретичні положення та висновки викладено у дев'яти наукових працях, зокрема в трьох наукових статтях, опублікованих у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України із юридичних наук, в одній статті у науковому періодичному фаховому виданні іншої держави, яке входять до Організації економічного співробітництва та розвитку з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію та в п'яти тезах доповідей на наукових конференціях.

Стосовно багатьох проблем авторка висловлює свою позицію, наводить додаткові аргументи на користь вже висловлених в юридичній літературі поглядів учених та практиків, до позицій яких вона схиляється, а також вдається до обґрунтованої критики тих наукових поглядів, які на його думку є спірними.

Так, авторкою вперше розглянуто взаємозв'язки між інтелектуальною, творчою діяльністю з правами та інтересами фізичних осіб, що можуть бути порушені використанням об'єктів права інтелектуальної власності за такими критеріями як: 1) момент, коли потенційно можуть бути порушені права та інтереси фізичних осіб залежно від етапу творчої діяльності; 2) вплив нематеріальної, інформаційної та творчої природи результатів творчої діяльності на порушення прав та інтересів фізичної особи; 3) визначення меж права на свободу творчості в контексті дотримання балансу реалізації прав та інтересів фізичних осіб; 4) вплив ризиків у сфері творчої діяльності на забезпечення захисту прав та інтересів фізичних осіб

Вперше у доктрині цивільного права встановлено відповідальність за порушення особистих немайнових чи майнових прав фізичних осіб, порушених унаслідок використання творів літератури, мистецтва чи науки, створених із використанням штучного інтелекту для фізичних осіб, що сприяли або приймали участь у створенні об'єкта права інтелектуальної власності, або осіб, що використовували такий твір з порушенням прав та інтересів певних осіб або суспільства в цілому.

Новаторський підхід відображено у висновку, що доменне ім'я є об'єктом авторського права, оскільки вибір позначення для реєстрації доменного імені, яке добре запам'ятовується, відображає специфіку продукту, що пропонується у мережі Інтернет, є творчим процесом та потребує чималих інтелектуальних зусиль. Враховуючи той факт, що індивідуалізація продукту в Інтернеті здійснюється за допомогою таких засобів індивідуалізації як товарні знаки та фірмові найменування, то у охороноздатності доменного імені визначальною є його адресна складова як

буквено-цифрове позначення IP-адреси комп'ютера, що є об'єктом охорони авторського права

У дисертації наводяться аргументи й на удосконалення певних наукових суджень, теорій, положень. Зокрема, авторкою удосконалено класифікацію компенсацій за порушення майнових прав інтелектуальної власності в залежності від ступеня вини порушника: 1) в разі грубої необережності порушника використовується оціночна компенсація, яка вираховується як подвоєна сума винагороди або комісійних платежів, які були б сплачені, якби порушник звернувся із заявою про надання дозволу на використання оспорюваного права інтелектуальної власності замість відшкодування збитків або стягнення доходу; 2) в разі умисного порушення застосовується штрафна компенсація, яка обчислюється як потроєна сума такої винагороди або комісійних платежів.

У контексті цієї складової новизни запропоновано уточнити механізм зниження судом оціночної та штрафної компенсації за порушення майнових прав інтелектуальної власності, у порівнянні із розміром, що заявлений у позовній заяві. Дисертантка вважає, що можливість зниження заявленої у позовній заяві суми компенсації має бути передбачена в цивільному законодавстві України лише у випадку, коли порушуються одночасно права на декілька об'єктів права інтелектуальної власності, що належать одній особі. З огляду на зроблену пропозицію, запропоновано внести відповідні доповнення у статтю 52 ЗУ «Про авторське право та суміжні права.

У положеннях новизни, які набули подальшого розвитку, дисертанткою розвинуто тезу про те, що вебсайт є складним об'єктом права інтелектуальної власності та поєднує в собі різні об'єкти інтелектуальної власності, а саме об'єкти авторського права і суміжних прав, об'єкти патентного права (об'єкти технологій, які вирішують певну технічну задачу, які є винаходом або корисною моделлю), засоби індивідуалізації суб'єктів господарювання (комерційні найменування, зображення знаків для товарів і послуг).

У роботі також отримало розвиток наукове положення про те, що

особливості здійснення та захисту особистих немайнових та майнових прав автора на твори, зміст яких може бути віднесеним до державної таємниці, законодавством України не передбачені. Тому у роботі запропоновано доповнити частину першу статті 11 ЗУ «Про авторське право та суміжні права» абзацом четвертим наступного змісту: «Авторське право на твір, зміст якого віднесено до державної таємниці, здійснюються у порядку, встановленому законом». Також доповнити частину третю статті 8 ЗУ «Про державну таємницю» абзацом другим такого змісту: «Авторські права на твір, зміст якого віднесено до державної таємниці, виникають з моменту створення цього твору та здійснюються з урахуванням обмежень та заборон, встановлених цим Законом»

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення, висновки та пропозиції, викладені дисертанткою в дисертаційному дослідженні, становлять певний внесок у розвиток науки цивільного права, можуть застосовуватися у правозастосовній діяльності та скеровані на удосконалення цивільного законодавства України.

Оцінка змісту дисертації. Вдалою та обґрунтованою з наукової точки зору є архітектоніка рецензованої наукової праці, якою обумовлена повнота і всебічність розкриття авторкою предмету дослідження. Структура дисертації є логічно обґрунтованою та відповідає поставленим завданням, об'єкту і предмету дослідження.

У першому розділі *«Теоретико-правові засади захисту прав та інтересів фізичних осіб, порушених унаслідок використання об'єктів права інтелектуальної власності»* дисертантка аналізує теоретико-правові засади взаємозв'язку інтелектуальної, творчої діяльності з правами та інтересами фізичних осіб та взаємозв'язок реалізації прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності з порушенням прав та інтересів фізичних осіб.

Доволі вдалим, з погляду офіційного опонента, є з'ясування сутності інформаційної природи об'єктів права інтелектуальної власності, яке зроблено шляхом встановлення співвідношення понять «інформація» та

«результати інтелектуальної, творчої діяльності». У підсумку дисертантка приходить до висновку про нерозривний зв'язок інформаційного наповнення результату інтелектуальної, творчої діяльності з правами та інтересами фізичної особи. Інформація в результатах інтелектуальної, творчої діяльності може стосуватися як творця, так і його родини, як особистого життя, так і професійної діяльності, стосуватися як певних подій, так і бути вигаданою (с. 30).

Заслуговує на увагу авторський підхід до виокремлення та класифікація окремих проявів права на свободу творчості. На основі авторської класифікації зроблено слушну пропозицію включити у зміст права на свободу творчості правомочності, що передують етапу створення об'єкта інтелектуальної власності, та правомочності, пов'язаних із забезпеченням охорони та захисту прав на об'єкти, що вже створені та перебувають у цивільному обороті (с. 35).

Водночас не залишено без уваги питання ризику у сфері творчої діяльності та його вплив і взаємозв'язок з охороною й захистом прав та інтересів фізичних осіб. Цікавою з позиції доктринального аналізу є запропонована дисертанткою класифікація творчих ризиків за вдало обраними критеріями (с. 40-41). Ми поділяємо думку Г. В. Лебедевої, що ризику у сфері творчої діяльності можуть виникати як на етапі створення результату інтелектуальної, творчої діяльності, так і на етапі введення його в цивільний оборот (с. 42).

У другому розділі *«Цивільно-правовий механізм захисту прав та інтересів фізичних осіб, порушених унаслідок використання об'єктів права інтелектуальної власності»*, здійснюючи загальну характеристику цього механізму, зроблено вдалих і таких, що потребує доктринальної підтримки, умовивід про обрання в якості методологічної основи для визначення поняття захисту цивільних прав і охоронюваних законом інтересів правової моделі, що ґрунтується на матеріально-правовому та процесуальному інститутах захисту цивільних прав і охоронюваних законом інтересів. Це означає, що захист цивільних прав і охоронюваних законом

інтересів обов'язково поєднує як норми матеріального, так і процесуального права враховуючи підстави для захисту, його мету (цілі), а також розмежовуючи міри захисту та міри відповідальності, способи та форми захисту (с. 52). Аналогічний висновок зроблено щодо захисту прав інтелектуальної власності. Також високим рівнем значущості для подальшого розвитку вчення про захист прав інтелектуальної власності характеризується доктринальний аналіз способів захисту права інтелектуальної власності залежно від виду об'єкта захисту (с. 58-60). На основі цього аналізу зроблено висновок, що у вітчизняному законодавстві в основному визначено захист прав та інтересів творця, його правонаступників, і тільки окремі спеціальні способи захисту спрямовані на захист порушених прав та інтересів фізичних осіб, які є користувачами об'єктів права інтелектуальної власності.

Слушно дисертантка звертає увагу на потребу негайного законодавчого врегулювання питання відповідальності штучного інтелекту за порушення авторських прав, прав на торговельні марки, на патенти, комерційну таємницю та конфіденційні дані. Авторкою запропоновано диференційований підхід до вирішення питання відповідальності штучного інтелекту. У ситуаціях, коли особа, яка використовує технології штучного інтелекту, має можливість передбачити результат або зобов'язана відповідати за обробку та контроль за штучним інтелектом (так званий, слабкий штучний інтелект (виключно імітація природного інтелекту)), тоді саме ця особа є відповідальною за шкоду, спричинену третім особам. Однак, якщо штучний інтелект з часом стане незалежним і може функціонувати без прямого програмування, розвиваючись шляхом самонавчання та виходячи за межі передбачуваності (так званий, сильний штучний інтелект), тоді відповідальність має нести сам штучний інтелект, однак, зрозуміло, що на сьогодні відповідальність штучного інтелекту не відповідає цивільному законодавству України (с. 69).

Позитивно сприймається авторська пропозиція щодо подальшого удосконалення механізму цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності шляхом уточнення правового режиму новітніх об'єктів цієї сфери власності. Крім традиційних об'єктів авторського права (літературні твори, музичні твори, твори образотворчого мистецтва, твори архітектури тощо), правовій охороні підлягають також об'єкти права інтелектуальної власності, виникнення яких пов'язується зі стрімким розвитком інформаційних технологій, зокрема, комп'ютерні програми, бази даних (компіляції даних), доменне ім'я, вебсайти, вебсторінки (с. 76).

У дисертаційній роботі вдало виокремлені ознаки баз даних з врахуванням нероздільного зв'язку з правами та інтересами авторів баз даних та їх користувачів. Такими ознаками дисертантка називає: по-перше, бази даних охороняються авторським правом як компіляція даних у цілому, а не їх окремі дані або матеріал, що є складовими компіляції; по-друге, цінність наповнення бази даних для використання з певною метою. База даних має становити інтерес для її розробника та адресних суб'єктів; по-третє, оригінальність бази даних. Зокрема, такий критерій встановлено у п. «е» ч. 1 ст. 10 ЗУ «Про авторське право і суміжні права». Так, до баз даних, які не відповідають критеріям оригінальності (не є об'єктами авторського права) та на які поширюється право *sui-generis* (тобто, своєрідне право, право особливого роду), належать: розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники й інші аналогічні бази даних (с. 83).

Способи захисту прав та інтересів фізичних осіб, порушених унаслідок використання об'єктів права інтелектуальної власності стали предметом дослідження у третьому розділі дисертації

У роботі зауваження, що право доступу полягає у можливості для автора твору образотворчого мистецтва, майнові права на який були ним передані у власність іншій особі, вимагати доступу до цього твору з метою його використання для відтворення (виготовлення примірників, слайдів, карток, переробок тощо) за умови, що це не порушує законні права та

інтереси власника твору образотворчого мистецтва (ст. 26 ЗУ «Про авторське право і суміжні права»). Водночас зроблено застереження, що механізм реалізації права доступу у законодавстві не передбачений, тому на практиці часто виникають спори щодо визнання цього права. Дисертанткою виправдано запропоновано, за аналогією закону право доступу визначати не лише за авторами творів образотворчого мистецтва, але і за авторам рукописів літературних та музичних творів.

Науково-практичний інтерес складає, зроблене застереження, що компенсація передбачена законодавством України як спосіб захисту прав та інтересів, порушених при використанні об'єктів авторського права та суміжних прав, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, географічних зазначень, компонувань напівпровідникового виробу (компонування), сортів рослин. Щодо інших об'єктів права інтелектуальної власності виплата компенсації прямо законом не передбачена. Однак, відсутність у спеціальному законі норми про компенсацію не впливає на можливість її застосування замість відшкодування збитків у разі порушення прав на інші об'єкти права інтелектуальної власності (зокрема, торговельну марку), оскільки у п.5 ч. 2 ст. 432 ЦК України встановлено загальне для всіх прав інтелектуальної власності правило про можливість стягнення разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до спеціальних законів у сфері права інтелектуальної власності з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення (с. 140-141).

Цікавими для подальших наукових досліджень є зроблений авторкою висновок, що при захисті прав на комп'ютерні програми відшкодування збитків є більш ефективним способом захисту, ніж застосування компенсації, оскільки, розмір збитків за незаконне використання комп'ютерної програми можна вирахувати із розрахунку, що використання одного контрафактного примірника комп'ютерної програми дорівнює доходу від використання ліцензійного примірника (с. 173).

Водночас, не вдаючись до глибинної деталізації позитивних характеристик роботи в цілому, слід відзначити, що дисертація містить окремі дискусійні положення, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення здобувачем під час прилюдного захисту та щодо яких рекомендується врахування зауважень офіційного опонента у разі продовження здобувачем подальших наукових розвідок з тематики дисертації.

Насамперед, йдеться про такі:

1. Дисертантка пропонує ввести обов'язкову реєстрацію всіх видів об'єктів інтелектуальної власності, в тому числі, реєстрацію об'єктів авторського права та суміжних прав. Вважаємо, що такий доктринальний підхід не синхронізується з принципом автоматичності правової охорони, який є основоположним в Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів в редакції Паризького акту 1971 року, участь в якій Україна підтвердила ще 31 травня 1995 року. Саме завдяки принципу автоматичності правової охорони 179 країн-учасниць мали змогу об'єднатись в Бернський Союз і утверджувати однакові правила щодо правової охорони об'єктів авторського права та суміжних прав (с. 9, 97).

Водночас, доречно вказати, яким чином цей реєстр співвідноситиметься із існуючими реєстрами об'єктів права інтелектуальної власності, щодо яких завершена процедури набуття прав інтелектуальної власності.

Запровадження єдиного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, на думку авторки, усуває проблему доведення вини порушника прав інтелектуальної власності, оскільки за наявності реєстру презюмується, що порушник знав або повинен був знати, що його дії можуть порушувати права інтелектуальної власності на зазначені у реєстрі об'єкти права інтелектуальної власності. Однак, сьогодні ця проблема вирішена через застосування спеціальних знаків охорони, а тому змінювати усю налагоджену систему міжнародної правової охорони об'єктів права

інтелектуальної власності для посилення такого інформування вважаємо недоцільним.

2. На сторінці 80 дисертаційного дослідження зауважено, що комп'ютерна програма може одночасно охоронятися як нормами авторського права, так і патентного права за наявності умов патентоздатності. На основі цього висновку запропоновано внести відповідні зміни у ч. 4 ст. 433 ЦК України. З цього приводу слід згадати, що міжнародна спільнота оперує поняттям «комп'ютерна програма як така» і саме її визнають виключно об'єктом авторського права. Якщо ж говорити про результат інтелектуальної діяльності як об'єкт патентного права, то охоронятись комп'ютерна програма може лише опосередковано через її застосування для створення нових продуктів або ж для використання в патентованому процесі. Усі спеціальні закони в сфері патентного права виключають можливість патентування комп'ютерної програми як такої саме через неможливість дотримання принципів патентоздатності, які ними закладаються в якості обов'язкових для набуття патентних прав.

Дисертантці доречно обґрунтувати які критерії патентоздатності вона пропонує для комп'ютерної програми і якщо йдеться про віднесення її власне до об'єктів патентного права, яким чином буде дотримано критерію світової новизни, якщо для створення програм використовуються усім відомі алгоритми.

3. Авторкою запропоновано «запровадження цивільно-правової охорони нетворчих баз даних (клієнтських баз, інформації про попередні запити користувача електронної мережі тощо) за допомогою права *sui-generis* або як комерційної таємниці». Однак, сьогодні, використовуючи норми ст. ст. 505-508 ЦК України клієнтські бази, інформації про попередні запити користувача електронної мережі тощо цілком можуть охоронятись як комерційна таємниця, адже «Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які

звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію». Якщо інформація не віднесена до переліку відомостей, що не становить комерційної таємниці, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993 року, то вона цілком може бути об'єктом охорони в якості комерційної таємниці. Стосовно ж окремого правового регулювання, яке здійснювалось би на основі права *sui-generis*, то дисертантці доцільно запропонувати норму ЦК України, яка б таке право запроваджувала і назву та структуру спеціального закону, який би деталізував таку правову охорону.

4. Додаткового пояснення потребує оцінка доменного імені як об'єкта авторського права. З погляду дисертантки вибір позначення для реєстрації доменного імені, яке добре запам'ятовується, відображає специфіку продукту, що пропонується у мережі Інтернет, є творчим процесом та потребує чималих інтелектуальних зусиль. Враховуючи той факт, що індивідуалізація продукту в Інтернеті, зауважує авторка, здійснюється за допомогою таких засобів індивідуалізації як товарні знаки та фірмові найменування, то у охороноздатності доменного імені визначальною є його адресна складова як буквено-цифрове позначення IP-адреси комп'ютера, що є об'єктом охорони авторського права» (с.88).

Однак із таким розумінням доменного імені можна погодимось лише частково. Так, не заперечимо творчого процесу при створенні доменного імені, вважаємо його об'єктом авторського права виключно до моменту реєстрації його як доменного імені. Суть авторського права зводиться до того, що без дозволу автора або його правонаступників не можна використовувати об'єкт авторського права на протязі строку правової охорони. Вимога отримання дозволів (ліцензій) на кожне використання авторського твору перекреслила б саму суть використання доменних імен. Відтак йдеться про перехід однієї правової охорони в іншу. Промислові

зразки, знаки для товарів і послуг, фірмові найменування – це ті об'єкти, які маючи статус об'єкта авторського права, з моменту реєстрації їх як об'єкта промислової власності набувають сильнішої правової охорони. Аналогічний стан речей можна відслідкувати і щодо доменного імені: із об'єкта авторського права воно цілком може набутися статусу об'єкта комерційних позначень.

5. У дисертаційній роботі удосконалено підхід до визначення розміру компенсації за порушення майнових прав інтелектуальної власності шляхом законодавчого закріплення її розміру від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат у всіх спеціальних законах щодо окремих об'єктів права інтелектуальної власності.

Однак, норма аналогічного змісту діяла в ЗУ «Про авторське право і суміжні права» до 2018 року і була замінена на норму «Суд має право постановити рішення чи ухвалу про: ... г) виплату компенсації, що визначається судом як паушальна сума на базі таких елементів, як подвоєна, а у разі умисного порушення – як потроєна сума винагороди або комісійні платежі, які були б сплачені, якби порушник звернувся із заявою про надання дозволу на використання оспорюваного авторського права або суміжних прав замість відшкодування збитків або стягнення доходу». Вказана заміна була викликана тим, що встановлення чітких меж суми компенсації не мала саме «компенсаційного ефекту» і не відповідала європейській практиці у цьому питанні. Отож, авторці під час захисту доцільно було б пояснити, чому вона пропонує повернутись до того механізму визначення суми компенсації, який існував до зміни законодавства.

6. Дисертанткою запропоновано класифікацію компенсацій за порушення майнових прав інтелектуальної власності в залежності від ступеня вини порушника – оціночну та штрафну. Втім, не взято до уваги превентивну компенсацію, про яку йдеться на сторінці 11 дисертаційного дослідження та не встановлено взаємозв'язок вказаних категорій.

Разом з тим, вказані зауваження загалом носять дискусійний характер і не применшують наукового та практичного значення основної змістовної частини дисертаційного дослідження, а також наведених у ньому висновків та пропозицій. Робота виконана на необхідному якісному рівні, дисертанткою охоплено значний комплекс важливих питань в межах предмету дослідження, здійснюється звернення до практичних аспектів відповідної проблематики, формуються науково-обґрунтовані й виважені висновки, пропозиції та рекомендації щодо наукового вирішення теоретичних проблем, вдосконалення положень актів чинного цивільного законодавства України та підвищення ефективності процесу правозастосування.

Аналіз тексту дисертації вказує на відсутність порушення авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі зроблено посилання на джерела інформації при використанні дисертанткою наукових ідей, доктринальних напрацювань, тверджень, відомостей та дотримано вимог законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності дисертантки, використані нею методики дослідження та джерела інформації.

У рецензованій науковій роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, сфабрикований відомостей та фальсифікацій.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Лебедевої Ганни Володимирівни на тему «Захист прав та інтересів фізичних осіб, порушених унаслідок використання об'єктів права інтелектуальної власності» відповідає спеціальності 081 та вимогам Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України «Про присудження ступеня доктора філософії» від 6 березня 2019 року №167 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, є завершеною

самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, які вирішують науково-практичні завдання щодо захист прав та інтересів фізичних осіб, порушених унаслідок використання об'єктів права інтелектуальної власності в сучасних реаліях життя, що має істотне значення для розвитку науки цивільного права, а її авторка Лебедева Ганна Володимирівна заслуговує на присудження їй ступеня – доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор
Заслужений юрист України
народний депутата України

Іван КАЛАУР

